

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา

ปัจจุบันอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์ที่มีความสำคัญสำหรับการพัฒนาประเทศชาติ นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดประโยชน์มากมายทางด้านเศรษฐกิจและสังคม เกิดการสร้างงาน สร้างอาชีพ การพัฒนาระบบคมนาคมขนส่ง รวมถึงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานอื่นๆ ทั้งยังมีส่วนช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และที่สำคัญในแต่ละปียังทำรายได้มาสู่ประเทศเป็นจำนวนมาก โดยได้จากการเดินทางท่องเที่ยวของชาวไทยและต่างชาติ ที่มีแนวโน้มจะเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ทั้งนี้เพราะส่วนหนึ่งของธุรกิจการท่องเที่ยวจะได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาล ส่วนการลงทุนใหญ่ ๆ เป็นการลงทุนของเอกชน ซึ่งผลประโยชน์หลักจะตกอยู่กับประชาชนทุกคน อุตสาหกรรมท่องเที่ยวจึงถือว่าเป็นแหล่งรายได้หลักที่สำคัญแหล่งหนึ่งของประเทศ (นวลอนงค์ บุญฤทธิพงศ์, 2552)

เมื่อพิจารณาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในประเทศไทยกับประเทศในทวีปเอเชีย โดยพิจารณาจากแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง นักท่องเที่ยวรู้จักกันดี จะเห็นได้ว่านักท่องเที่ยวรู้จักแหล่งท่องเที่ยวในประเทศไทย ประมาณ 100 แห่ง เป็นรองประเทศจีน ญี่ปุ่น และอินเดียตามลำดับ โดยแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลนักท่องเที่ยวรู้จักมากที่สุด โดยมีคู่แข่ง คือ อินเดียและอินโดนีเซีย แหล่งช้อปปิ้งมีคู่แข่งสำคัญ คือ จีน ญี่ปุ่น และฮ่องกง ความได้เปรียบด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวของประเทศไทยจึงเป็นจุดแข็งสำคัญที่ทำให้แหล่งท่องเที่ยวในประเทศไทยเป็นที่รู้จักแพร่หลาย และได้รับรางวัลความสำเร็จจากการจัดอันดับในระดับโลก รางวัลที่ประเทศไทยได้รับเหล่านี้ สะท้อนภาพลักษณ์ด้านบวกของประเทศไทย เป็นการตอกย้ำให้เห็นศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของประเทศไทย (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2554, หน้า 14-16)

หน่วย : แหล่ง	ทะเลและชายหาด	แหล่งช้อปปิ้ง	แหล่งท่องเที่ยวทั้งหมด	สนามกอล์ฟ
ไทย	17	9	104	200
ไต้หวัน	1	n/a	20	61
ฮ่องกง	3	7	35	6
เกาหลี	2	n/a	19	251
ญี่ปุ่น	3	9	214	2,500
จีน	6	21	210	310
อินเดีย	9	5	212	200
มาเลเซีย	5	2	48	189
อินโดนีเซีย	9	1	96	125
ฟิลิปปินส์	8	n/a	33	70
สิงคโปร์	n/a	1	6	20
กัมพูชา	n/a	2	43	4
เวียดนาม	3	3	45	18

ภาพ 1 แสดงจำนวนแหล่งท่องเที่ยวเปรียบเทียบกับประเทศต่างๆ

ที่มา: กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2554

แม้ว่าอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจะก่อประโยชน์มากมาย แต่อย่างไรก็ตามที่ผ่านมาก็ทำให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนในท้องถิ่นทั้งวิถีชีวิตและวัฒนธรรม รวมถึงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้วยเช่นเดียวกัน ซึ่งเกิดจากการแสวงหารายได้จากการท่องเที่ยวของผู้ประกอบการและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ทำให้เกิดปัญหาความสัมพันธ์ของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ อาจกลายเป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลให้ความได้เปรียบของไทยลดลง จากการขยายตัวของการท่องเที่ยวโดยที่เน้นปริมาณนักท่องเที่ยวเพียงอย่างเดียว ในขณะที่การรองรับขยายไปไม่ทันไม่มีการเตรียมความพร้อม ขาดการจัดการวางแผนที่ดี ขาดมาตรฐานคุณภาพรูปแบบที่เหมาะสม ขาดความตระหนักรู้ ขาดความรู้ความเข้าใจ ขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน และขาดการร่วมมือของทุกภาคส่วนทั้งราชการ องค์กรเอกชน และประชาชน ทำให้แหล่งท่องเที่ยวหลายแห่งเกิดความเสื่อมโทรม จากการสำรวจสถานการณ์ภาพของแหล่งท่องเที่ยว 2,154 แห่ง โดยจำแนกตามมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยว พบว่ามีแหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรมที่ต้องเร่งพัฒนาอย่างเร่งด่วน จำนวน 138 แห่ง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ 50 แห่ง รองลงมา คือ

แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ 38 แห่ง และแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม 21 แห่ง (กรมการท่องเที่ยว, 2552) ดังนั้น หากการท่องเที่ยวอยู่ภายใต้แผนการพัฒนาและมาตรฐานรูปแบบที่เหมาะสม มีการบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนและคำนึงถึงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เป็นการตอบสนองของความจำเป็นขั้นพื้นฐานมากกว่าการบริโภคทางวัตถุ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างคนในชุมชนนั้นๆ เป็นสำคัญก็น่าจะเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการดำเนินกิจกรรมท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพ

แหลมผักเบี้ย เป็นตำบลหนึ่งใน จังหวัดเพชรบุรี ที่ได้รับการส่งเสริมให้มีรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติอีกหนึ่งแห่งของจังหวัด เนื่องจากตำบลแหลมผักเบี้ยจัดเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพสูงในด้านการท่องเที่ยว (องค์การบริหารส่วนตำบลแหลมผักเบี้ย, 2552) มีความสะดวกสบายในด้านเส้นทางคมนาคม และมีความพร้อมด้านทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่หลากหลายทั้งชายหาด น้ำทะเล ป่าชายเลน โครงการในพระราชดำริ เส้นทางศึกษาตุ๊กไก่ สูดูพันธ์ และเส้นทางนาเกลือ แหลมผักเบี้ยจึงได้รับการส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญและสร้างรายได้อีกแห่งหนึ่งให้กับจังหวัดเพชรบุรี ในแต่ละปีจึงมีนักท่องเที่ยวเดินทางมาพักผ่อนเป็นจำนวนมาก ซึ่งในปัจจุบันพบว่า การท่องเที่ยวได้ก่อให้เกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมที่สำคัญตามมา เช่น ปัญหาขยะมูลฝอยที่เพิ่มมากขึ้นตามจำนวนนักท่องเที่ยว ปัญหาความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น โดยมีสาเหตุมาจากขาดการวางแผนที่ดี ขาดมาตรฐานคุณภาพรูปแบบที่เหมาะสม ขาดความรู้ความเข้าใจ ขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน และขาดความร่วมมือของทุกภาคส่วนทั้งราชการ องค์กรเอกชน และประชาชน หากปล่อยให้สถานการณ์เป็นเช่นนี้ต่อไปชุมชนได้รับผลกระทบจากความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติมากขึ้น แนวทางหนึ่งที่สามารถลดปัญหาที่เกิดขึ้นได้ คือ การมุ่งเน้นให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรท้องถิ่นของตนเองมากยิ่งขึ้น โดยการส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เพราะประชาชนในชุมชนจะใกล้ชิดกับแหล่งท่องเที่ยวมากที่สุด ย่อมรู้ถึง ศักยภาพของการท่องเที่ยวภายในท้องถิ่น ปัญหาและสภาพต่างๆ ของการท่องเที่ยวภายในท้องถิ่นของตัวเอง โดยชุมชนจะต้องพัฒนาตนเองให้เป็นศูนย์กลางเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานของรัฐกับชุมชนเอง และระหว่างชุมชนกับเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการจัดทำแผนเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว รวมถึงดูแลรักษา และจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มีความสมบูรณ์ควบคู่ไปกับการเจริญเติบโตของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่เพื่อที่จะคงสภาพความสมบูรณ์ต่อไป

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงได้ให้ความสนใจที่จะศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดทำแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ศึกษาภาพรวมของความรู้ ความเข้าใจ และการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว โดยคาดว่าผลจากการศึกษาที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้จะเป็นข้อมูลพื้นฐานในการจัดทำแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและเสริมสร้างความเข้มแข็ง ให้กับชุมชนเพื่อเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวมากขึ้น และเพื่อให้ได้แนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวในตำบลแหลมผักเบี้ยให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพต่อไป

จุดมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดทำแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในตำบลแหลมผักเบี้ย จังหวัดเพชรบุรี
2. เพื่อศึกษาปัจจัยด้านความรู้ ความเข้าใจ และด้านการรับรู้ข่าวสาร ต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดทำแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ในตำบลแหลมผักเบี้ย จังหวัดเพชรบุรี
3. เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ และปัจจัยด้านความรู้ ความเข้าใจ และด้านการรับรู้ข่าวสาร กับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดทำแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ในตำบลแหลมผักเบี้ย จังหวัดเพชรบุรี
4. เพื่อเสนอแนวทางที่เหมาะสมในการจัดทำแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ในตำบลแหลมผักเบี้ย จังหวัดเพชรบุรี โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน

ขอบเขตของงานวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเชิงปริมาณจะใช้แบบสอบถามแบบปลายปิด (Close-ended Questionnaire) ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ และระยะเวลาที่อยู่อาศัยในพื้นที่

ส่วนที่ 2 สอบถามปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม แบ่งเป็น 2 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ ความเข้าใจ และด้านการรับรู้ข่าวสาร

ส่วนที่ 3 สอบถามการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการจัดทำแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ตำบลแหลมผักเบี้ย จังหวัดเพชรบุรี ตามลำดับการมีส่วนร่วมในชั้นต่างๆ

ส่วนที่ 4 งานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จะใช้การสัมภาษณ์กึ่งแบบมีโครงสร้าง (Semi – structured Interview)

โดยสัมภาษณ์ตัวแทนผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดทำแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่

1. หัวหน้าสถานีพัฒนาป่าชายเลนที่ 6 จังหวัดเพชรบุรี	จำนวน 1 คน
2. ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลแหลมผักเบี้ย	จำนวน 1 คน
3. ผู้ช่วยเจ้าพนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยว ตำบลแหลมผักเบี้ย	จำนวน 1 คน
4. เจ้าของโรงแรมและร้านอาหาร ในตำบลแหลมผักเบี้ย	จำนวน 1 คน
5. ผู้นำกลุ่มชุมชน ในตำบลแหลมผักเบี้ย	จำนวน 1 คน

ซึ่งทำหลังจากการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Research) การกำหนดขอบเขตของการวิจัยนี้จะอธิบายในประเด็นหัวข้อดังนี้

1. ขอบเขตด้านพื้นที่

ศึกษาพื้นที่ ตำบลแหลมผักเบี้ย อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี

2. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้วิเคราะห์จากกลุ่มผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลแหลมผักเบี้ย จังหวัดเพชรบุรี จำนวน 2,307 คน มีจำนวน 4 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านพะเนิน หมู่ที่ 2 บ้านดอนโน หมู่ที่ 3 บ้านดอนกลาง หมู่ที่ 4 บ้านดอนคตี (องค์การบริหารส่วนตำบลแหลมผักเบี้ย, 2552)

2.1 กลุ่มตัวอย่าง

ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลแหลมผักเบี้ย จังหวัดเพชรบุรี จำนวน 400 คน มีจำนวน 4 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านพะเนิน หมู่ที่ 2 บ้านดอนโน หมู่ที่ 3 บ้านดอนกลาง หมู่ที่ 4 บ้านดอนคตี โดยคำนวณกลุ่มตัวอย่างจากสูตรของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane, 1960, p.1088-1089)

2.2 ผู้ให้ข้อมูลหลักสำหรับการศึกษางานวิจัยเชิงคุณภาพ

ตัวแทนผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดทำแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อหาแนวทางจากระดับหัวหน้าส่วนต่างๆ ได้แก่

1. หัวหน้าสถานีพัฒนาป่าชายเลนที่ 6 จังหวัดเพชรบุรี	จำนวน 1 คน
2. ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลแหลมผักเบี้ย	จำนวน 1 คน
3. ผู้ช่วยเจ้าพนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยว ตำบลแหลมผักเบี้ย	จำนวน 1 คน
4. เจ้าของโรงแรมและร้านอาหาร ในตำบลแหลมผักเบี้ย	จำนวน 1 คน
5. ผู้นำกลุ่มชุมชน ในตำบลแหลมผักเบี้ย	จำนวน 1 คน

3. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชน ความรู้ ความเข้าใจ และการรับรู้ข่าวสารในการจัดทำแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และการศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดทำแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ในตำบลแหลมผักเบี้ย จังหวัดเพชรบุรี

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ความรู้ที่ได้จากการศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดทำแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ในตำบลแหลมผักเบี้ย จังหวัดเพชรบุรี นำมาใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขและส่งเสริมการจัดทำแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในตำบลแหลมผักเบี้ย จังหวัดเพชรบุรี

2. ได้ภาพรวมของปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ และปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมด้านความรู้ ความเข้าใจ และการรับรู้ข่าวสาร ต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดทำแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ในตำบลแหลมผักเบี้ย จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

3. ได้แนวทางที่เหมาะสมในการจัดทำแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ในตำบลแหลมผักเบี้ย จังหวัดเพชรบุรี โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน

นิยามศัพท์เฉพาะ

การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชน มีความสนใจในการกำหนดทิศทาง การดำเนินงานร่วมกันในการคิดวางแผน การตัดสินใจด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เป็นการกระทำในลักษณะการทำงานร่วมกัน

ชุมชน หมายถึง ประชาชน ผู้ประกอบการ ผู้บริหารในหน่วยงานภาครัฐ และเอกชนที่อาศัยหรือทำงานอยู่ในตำบลแหลมผักเบี้ย อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งจำนวนประชากร เป็นชาย 1,115 คน เป็นหญิง 1,192 คน รวม 2,307 คน

หน่วยงานภาครัฐ หมายถึง องค์การที่ทำหน้าที่ดูแล จัดการด้านการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ที่อยู่ในตำบลแหลมผักเบี้ย ได้แก่ ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลแหลมผักเบี้ย นายกองค์การบริหารส่วนตำบลแหลมผักเบี้ย ผู้ช่วยเจ้าพนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยวตำบลแหลมผักเบี้ย ประธานสภา สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลแหลมผักเบี้ย หัวหน้ากลุ่มงานยุทธศาสตร์การพัฒนาศูนย์

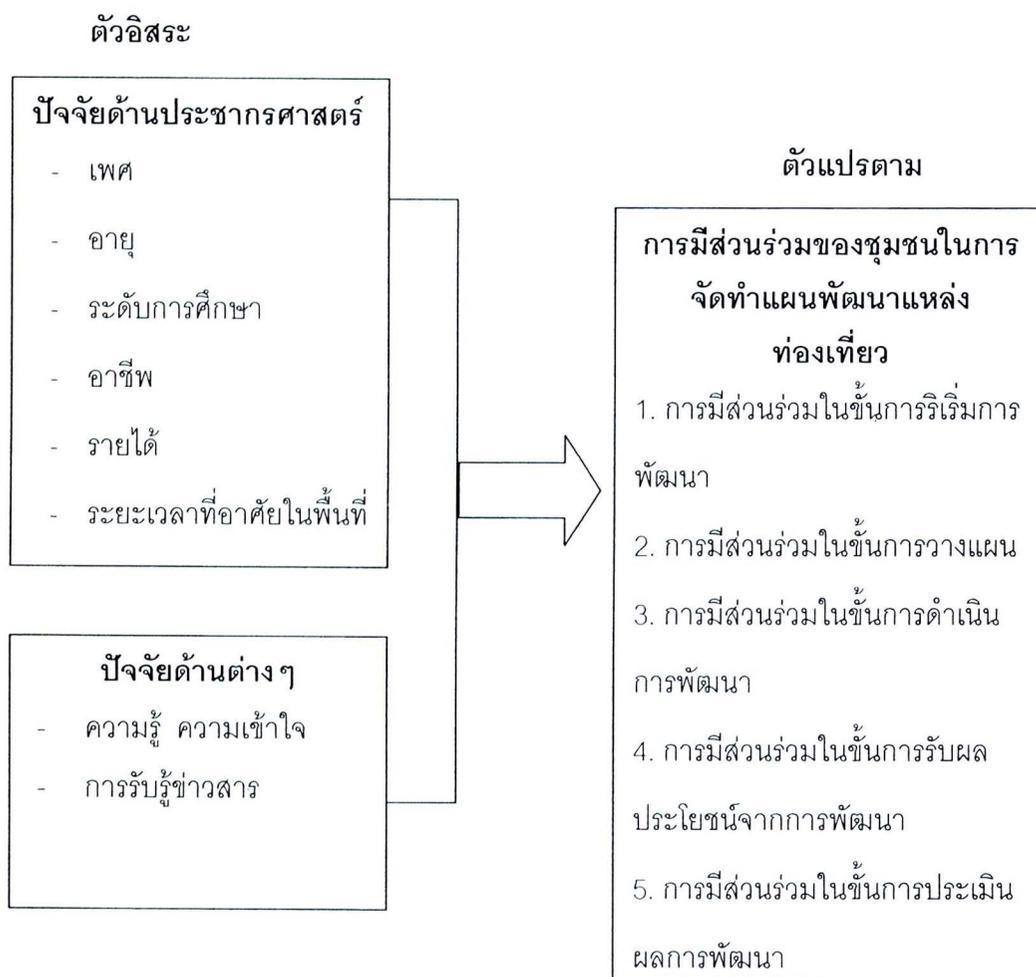
หน่วยงานภาคเอกชน หมายถึง ผู้ประกอบการธุรกิจด้านบริการท่องเที่ยว ที่พักแรม และภัตตาคารร้านอาหาร

แผนพัฒนา หมายถึง แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาศูนย์ อันมีลักษณะเป็นการกำหนดรายละเอียดแผนงาน โครงการพัฒนาที่จัดทำขึ้นสำหรับปีงบประมาณแต่ละปี ซึ่งมีความต่อเนื่องและเป็นแผนก้าวหน้าครอบคลุมระยะเวลา โดยมีการทบทวนเพื่อปรับปรุงเป็นประจำทุกปี

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดทำแผน หมายถึง การที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น การวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว วางแผนจัดสรรบุคลากรเพื่อที่จะพัฒนาและแก้ไขปัญหา

แหล่งท่องเที่ยว หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ในตำบลแหลมผักเบี้ย จังหวัดเพชรบุรี

ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ หมายถึง ลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ ระยะเวลาที่อาศัยในพื้นที่ ของประชาชนในตำบลแหลมผักเบี้ย จังหวัดเพชรบุรี

ภาพ 2 แสดงกรอบแนวคิดการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานที่ 1 ชุมชนที่มีปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ต่างกัน จะมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 2 ปัจจัยด้านความรู้ ความเข้าใจ และการรับรู้ข่าวสาร มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการทำแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว